

DAVLAT XIZMATIGA LOYIHA BOSHQARUVI STANDARTLARINI JORIY ETISHNING NAZARIY ASOSLARI

Zebo Murodovna ISAQOVA

Ilmiy xodim

Davlat boshqaruvi akademiyasi

Toshkent, O'zbekiston

Annotatsiya

Ushbu maqolada davlat xizmatiga loyiha boshqaruvi standartlarini joriy etishning nazariy mohiyati ochib berilgan. Davlat xizmatiga loyiha boshqaruvi standartlarini joriy etish zaruriyati va ahamiyati bo'yicha empirik tadqiqot amalga oshirilib, uning nazariy-metodologik jihatlarini tahlil qilingan.

Tayanch so'zlar: davlat xizmati, loyiha boshqaruvi, standartlar, nazariya, aqlli tartibga solish, ma'muriy islohot, funksiyalar.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВНЕДРЕНИЯ СТАНДАРТОВ ПРОЕКТНОГО УПРАВЛЕНИЯ В ГОСУДАРСТВЕННУЮ СЛУЖБЕ

Зебо Муродовна ИСАКОВА

научный сотрудник

Академии государственного управления

Ташкент, Узбекистан

Аннотация

В данной статье раскрывается теоретическая сущность внедрения стандартов проектного управления на государственной службе. Проведено эмпирическое исследование необходимости и важности внедрения стандартов проектного управления на государственной службе, а также проанализированы теоретические и методологические аспекты внедрения стандартов проектного управления на государственную службу.

Ключевые слова: государственная служба, проектное управление, стандарты, теория, умное регулирование, административная реформа, функции.

Inson manfaatlari uchun xizmat qiladigan davlat xizmatini tashkil etish doirasida «Xalq davlat organlariga emas, davlat organlari xalqqa xizmat qilishi kerak» degan fundamental tamoyilni hayotga tatbiq etishdan kelib chiqqan holda 2022-yilning 8-avgustida O'zbekiston Respublikasining «Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida» gi O'RQ-788-son qonuni qabul qilindi. Darhaqiqat, mazkur Qonun xizmatchilarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha qo'shimcha kafolatlar beradi. Lekin shu bilan bir qatorda davlat xizmati isloh qilish va boshqaruvda natijadorlikni oshirish chora-tadbirlari bugungi kunda

dolzarbligicha qolmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoev: «Navbatdagi muhim vazifa – markaziy idoralarni transformatsiya qilish orqali fuqarolarga xizmat qiladigan ixcham va samarali boshqaruv tizimini yaratish» [8] ekanligini qayd etgan. Zero, har qanday ma'muriy islohotning pirovard maqsadi – ixcham, professional, samarali, davlat siyosati muammolarini hal etishga va jamiyat kutgan natijalarni ta'minlashga qodir bo'lgan davlat boshqaruvi tizimini yaratishdan iborat [9].

Shunisi etiborliki, dastavval, ushbu yo'nalishdagi vazifalar 2017-yilda tasdiqlangan «O'zbekiston Respublikasida ma'muriy islohotlar konsepsiyasi» da o'z aksini topgan [10]. Chunonchi, «aqli tartibga solish» modellarini joriy etish orqali ijro etuvchi hokimiyat organlarining vazifalari (funktsiyalari, vakolatlari)ni, ularni amalga oshirish mexanizmlari va javobgarlik sohalarini aniqlashtirish, muvofiqlashtirish va o'zaro hamkorlik jarayonlarini takomillashtirish nazarda tutilgan. Bu orqali esa davlat organlarining tuzilmasi, funksiyalari va soni bo'yicha maqbul, strategik rejalashtirishga qodir, innovatsiyalarni tezkor va moslashuvchan joriy etuvchi, korruptsiyaga moyil bo'lmagan professional kadrlar bilan ta'minlash rejalashtirilgan.

Davlat xizmatiga loyiha boshqaruvi standartlarini joriy etish bir qator ilmiy izlanishlar uchun tadqiqot obyekti bo'lib xizmat qilgan. Bunga misol tariqasida L. Crawford, J. Helm [7], I.V.Miroshnichenko, I.A. Shpiro [1], D.A.Sinyavskiy, N.B. Morgunova, T.D. Omarov [2], I.S. Filimoshkin [4], O.M. Trofimova, C.A. Makovkina [3] tadqiqotlarini keltirishimiz mumkin.

Dunyoda davlat xizmatiga loyiha boshqaruvi standartlarini joriy etishda quyidagi ustuvor yo'nalishlarda tadqiqotlar olib borilmoqda: shaxs, fuqaro, «mijoz»ga e'tibor qaratish, shu munosabat bilan davlat organlari va ularda ishlovchi mansabdor shaxslar faoliyatining asosiy o'lchovi – ularning miqdoriy va sifat belgilarining birligi sifatida aholiga ko'rsatilayotgan xizmatlar tadqiqi; davlat xizmati manfaati uchun emas, balki xalq uchun islohotlarni amalga oshirish; davlatning «samaradorligini» ta'minlash («kamroq xarajat qiladigan va yaxshi ishlaydigan hukumatni yaratish»); iqtidorli shaxslarni davlat xizmatiga jalb qilish

imkoniyatlarini yaratish; davlat organlari faoliyatida maksimal darajada oshkoralik; barcha darajadagi davlat xizmatchilari faoliyatida yuksak axloqiy tamoyillar; mamlakat oliy rahbariyatining bevosita nazorati ostida yuqoridan pastgacha islohotlarning borishi va samaradorligi ustidan nazoratni ta'minlash.

Tadqiqot davomida davlat xizmatiga loyiha boshqaruvi standartlarini joriy etishning strategik yo'nalishlari PESTLE tahlili yordamida asoslangan. PESTLE tahlili nima? Ba'zan PEST tahlili deb ataladigan PESTLE tahlili marketing tamoyillaridagi tushunchadir. Bundan tashqari, ushbu kontsepsiya yangi loyiha–mahsulot–xizmat va hokazolarni ishga tushirishni rejalashtirayotgan muhitni kuzatish uchun vosita sifatida ishlatiladi. Shunday qilib, avval bu harflar nimani anglatishini bilib olaylik.

PESTLE – qisqartma bo'lib, kengaytirilgan ko'rinishida “P” – political, ya'ni siyosiy, “E”(economic) – iqtisodiy, “S” (social) – ijtimoiy, “T” (technology) – texnologik, “L” (legal) – huquqiy va “E” (environmental) – atrof-muhit ta'siri va holatini o'rganish va kuzatish uchun ishlatiladi. Bu ma'lum bir g'oya-rejani o'ylab ko'rayotganda tekshirib ko'rishni va kuzatib borishni istagan turli tarafdin mavjud atrof-muhitni tahlil qilish va baholash imkonini beradi. Quyida mazkur texnologiya yordamida davlat xizmatiga loyiha boshqaruvi standartlarini joriy etishiga asos bo'luvchi tashqi muhit tahlil qilingan (1-jadval).

1-jadval

Strategik yo'nalishlar tahlili [muallif ishlanmasi]

<i>Omillar</i>	<i>Yo'nalish</i>
Siyosiy (Political)	– dasturiy hujjatlarni shakllantirish va mazmuniga yangi yondashuvlarni ishlab chiqish; – davlat organlarining mustaqilligini oshirish; – maqsadli ko'rsatkichlarga erishish uchun ularning mas'uliyatini kuchaytirish.
Iqtisodiy (Economic)	– iqtisodiyotning innovatsion yo'nalishi dasturiy hujjatlarni ishlab chiqish va amalga oshirish; – byudjet mablag'laridan foydalanishning shaffofligini ta'minlash maqsadida byudjet jarayonini isloh qilish.

Ijtimoiy (Sociological)	– mahalliy davlat hokimiyati organlari faoliyati samaradorligini oshirish; – aholi ehtiyojlarini qondiradigan davlat xizmatlari sifati; – fuqarolik jamiyati va tijorat tashkilotlarining davlat organlari bilan o'zaro hamkorligi.
Texnologik (Technology)	– raqamli transformatsiya strategiyalarini moslashtirish va amalga oshirish; – iqtisodiyot va ijtimoiy sohada raqamli texnologiyalarni jadal joriy etishni ta'minlash.
Huquqiy (Legal)	– mustahkam normativ-huquqiy bazani va aniq tashkiliy-uslubiy asosni shakllantirish.
Atrof-muhit ta'siri (Environmental)	– chiqindilarni va qayta tiklanmaydigan energiyadan foydalanishni kamaytirish; – ob-havo va iqlim o'zgarishini hisobga olish.

Loyiha boshqaruvi standartlarini davlat xizmatiga joriy etishda PESTLE texnologiyasidan foydalanish quyidagi omillarni aniqlash va baholash imkonini beradi:

Mamlakatdagi siyosiy vaziyat qanday va u davlat xizmati ravnaqiga qanday ta'sir qilishi mumkin?

Qanday iqtisodiy omillar keng tarqalgan?

Ijtimoiy muhitning qanchalik ahamiyati bor va uning hal qiluvchi omillari nimada?

Qanday texnologik innovatsiyalar paydo bo'lishi va mazkur jarayonga ta'sir ko'rsatishi mumkin?

Davlat xizmati va loyiha boshqaruvini tartibga soluvchi amaldagi qonun hujjatlari bormi yoki sohaga oid qonun hujjatlariga o'zgartirishlar kiritilishi mumkinmi?

Joriy etish paytida e'tiborga olish kerak bo'lgan qanday ekologik muammolar bor?

Ushbu PESTLE texnikasining barcha jihatlarini taʼsiri boʻlishi mumkin boʻlgan har qanday soha uchun juda muhimdir. Ushbu tizim bozor va talabni tushunishdan tashqari, strategik menejmentning asosiy yoʻnalishlaridan birini ifodalaydi. U nafaqat davlat idorasi nima qilishi kerakligini belgilaydi, balki tashkilotning maqsadlari va ularga bogʻliq strategiyalarni ham hisobga oladi.

Taʼkidlash joizki, davlat organlariga taalluqli boʻlmagan omillar loyiha natijalarini kuchaytirishi, cheklashi yoki neytral taʼsir koʻrsatishi mumkin. Misollar quyidagilarni oʻz ichiga oladi, lekin ular bilan cheklanmaydi:

2-jadval

Loyiha tashqi muhiti

Nomi	Misollar
Bozor shartlari	Raqobatchilar, bozor ulushi, brendning tan olinishi, texnologiya tendentsiyalari va savdo belgilari
Ijtimoiy va madaniy taʼsirlar hamda muammolar	Mamlakatdagi siyosiy iqlim, mintaqaviy urf-odat va anʼanalar, davlat bayramlari va tadbirlari, xulq-atvor kodekslari, axloq qoidalari va tushunchalari
Normativ muhit	Xavfsizlik, maʼlumotlarni himoya qilish, biznes yuritish, bandlik, litsenziyalash va xaridlar bilan bogʻliq milliy va mintaqaviy qonunlar va qoidalar
Tijorat maʼlumotlari bazalari	Xarajatlarni standartlashtirilgan baholashga oid maʼlumotlar va davlat xizmati risklarini oʻrganishga taalluqli maʼlumotlar
Akademik tadqiqotlar	Davlat xizmatiga oid tadqiqotlar, nashrlar va taqqoslash natijalari
Davlat xizmati standartlari	Mahsulot, ishlab chiqarish, atrof-muhit, sifat va malaka bilan bogʻliq standartlar
Moliyaviy masalalar	Valyuta kurslari, foiz stavkalari, inflyatsiya, soliqlar va tariflar
Jismoniy muhit	Ish sharoitlari va ob-havo

Shunday boʻlishi mumkinki, har bir omilning ahamiyati sanoatning har xil turlari uchun farq qilishi mumkin, ammo kompaniya ishlab chiqmoqchi boʻlgan har qanday strategiya uchun PESTLE tahlilini oʻtkazishi shart, chunki u yanada

kengroq versiyani tashkil qiladi. SWOT tahlili. Agar siz SWOT tahlili nima ekanligini bilmasangiz, biz sizni qamrab oldik.

BMT tomonidan amalga oshirilgan O'zbekistonning barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishdagi faoliyati tahlil qilinganda, expertlar tomonidan davlat xizmatini isloh qilish maqsadida quyidagi takliflar berilgan [6]:

Vazirlik va idoralarning funksiyalarini qayta ko'rib chiqish orqali davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish;

davlat oldida xizmatga asoslangan, professional, shaffof va hisobdor davlat xizmatini rag'batlantirish;

davlat xizmatlari va boshqaruvida ayollarning ishtiroki va rolini oshirish;

korruptsiyaga qarshi kuchli chora-tadbirlarni, jumladan, elektron boshqaruv, davlat-xususiy sheriklik, xaridlarni isloh qilish va keraksiz me'yoriy hujjatlarni bartaraf etish;

dalillarga asoslangan va genderni hisobga olgan holda qarorlar qabul qilishni kuchaytirish;

statistik va tahliliy salohiyatni shakllantirishga yordam berish;

milliy rivojlanish ustuvor yo'nalishlarini samarali moliyalashtirishni ta'minlash.

Mutaxassislar fikricha, ma'muriy islohot davlat boshqaruvining funksional va tashkiliy tuzilmasini, idoralararo o'zaro hamkorlik texnologiyalarini tubdan modernizatsiya qilishni ta'minlashi, shuningdek, strategik rejalashtirish va rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish mexanizmini tubdan takomillashtirilishi xalqaro standartlar va amaliyotlarni o'rganish natijalariga asoslanishi kerak [5]. Loyiha boshqaruvi standartlari mana shunday mexanizmlardan bo'lib, bu vazifalarni bajarishda loyiha boshqaruvi tamoyillarini joriy etish yaxshi samara beradi. Chunki loyihani boshqaruvining quyidagi 12 tamoyili PMI axloq va kasbiy xulq-atvor kodeksida belgilangan qadriyatlarga mos keladi. Ular bir xil formatga amal qilmaydi va ular takrorlanmaydi, aksincha, tamoyillar va Axloq kodeksi bir-birini to'ldiradi:

– g'ayratli, hurmatli va g'amxo'r boshqaruvchi bo'lish;

- hamkorlikdagi loyiha jamoasi muhitini yaratish;
- manfaatdor tomonlar bilan samarali hamkorlik qilish;
- qiymatga e'tibor qaratish;
- tizimlararo ta'sirni tan olish, baholash va ularga javob berish;
- yetakchilik xulq-atvorini namoyish etish;
- kontekst asosida faoliyat yuritish;
- sifatni jarayonlar va mahsulotlarga aylantirish;
- murakkablikni navigatsiya qilish;
- xavfga (risk) javoblarni optimallashtirish;
- moslashuvchanlik va chidamlilikni qabul qilish;
- rejalashtirilgan kelajak holatiga erishish uchun o'zgarishlarni qo'llash.

Davlat xizmatini barcha siyosiy, huquqiy va ijtimoiy-iqtisodiy parametrlarni hisobga olgan holda malakali tashkil etish uchun ilmiy bilimlar zarur, davlat boshqaruvining butun tizimini kompleks tarkibiy va funksional tahlil qilish asosida tarkibiy va funksional optimallashtirish amalga oshirilishi zarur. Shu bilan birga, davlat xizmatini mansab modeli va vakolatlar matritsasi asosida isloh qilish, ular davlat boshqaruvi funksiyalari talablaridan kelib chiqib ishlab chiqilishi kerak.

Shu tariqa kadrlar siyosatidagi idoraviy tarqoqlik bartaraf etilib, «aqli boshqaruv» ruhida zamonaviy kompetensiyalarga ega va boshqaruvni yangicha uslubda amalga oshirishga qodir bo'lgan barqaror professional davlat xizmatchilari korpusini tarbiyalash uchun sharoitlar paydo bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Мирошниченко И.В., Шпиро Л.А. Проектное управление в государственном секторе: зарубежный опыт и Российская практика / Вестник Удмуртского университета, 2019.
2. Синявский Д.А., Моргунова Н.В., Омаров Т.Д. Исследование практики управления проектами в органах государственной власти и местного самоуправления // Экономика и управление, 2012. – №8 (93). – С. 96-100.

3. Трофимова О.М., Маковкина С.А. Внедрение стандартов управления проектами в государственном и муниципальном управлении /Вопросы управления. – Москва, 2016.
4. Филимошкин И.С. Внедрение проектного управления в органах исполнительной власти. – Пенза, 2014.
5. Хамедов И. Административные реформы: как проводить их правильно - <https://www.gazeta.uz/ru/2022/02/23/admin-reform/>
6. Общий страновой анализ ООН: Узбекистан - 56-стр. https://uzbekistan.un.org/sites/default/files/2020-10/United%20Nations%20Common%20Country%20Analysis%20Uzbekistan_RU.pdf
7. Crawford, L. & Helm, J. (2009). Government and governance: the value of project management in the public sector. Project Management Journal, 40(1)
8. <https://president.uz/uz/lists/view/5398>
9. <https://www.gazeta.uz/ru/2023/07/31/admin-reform/>
10. <https://lex.uz/docs/-3331174>